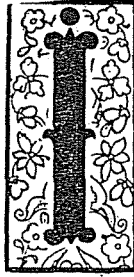

İlahiyat

Ramazan ve Oruç

Hasan ÇELİKKAYA

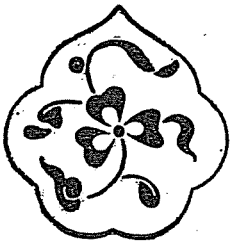

İslâm'ın beş şartından biri de ORUC'tur. İbni Ömer (radıyallahü anh) Efendimizden rivayet olunduğuna göre, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: «İslâm dini beş şey üzerine kuruldu: Birincisi, Allah'tan başka tapacak bulunmadığına ve Muhammed Aleyhisselam'ın Allah'ın (elçisi) olduğuna şehâdet etmektir. İkincisi farz olan namazı beş vakitte ikâme ve eda etmek. Üçüncüsü muhtac olan fakirlerin hakkı olan zekâtı vermek. Dördüncüsü hac. Beşincisi Ramazan ayında oruc tutmaktır.» (Buhari Terc. Vehbi Efendi)

Hadis-i Şerifte ve ilerideki âyet-i kerimede de belirtileceği gibi ORUC, Ramazan ayında ve ilerideki âyet-i kerimede de belirtileceği gibi ORUÇ, Ramazan ayında ve Ramazan boyunca (29 veya 30) gün) farz kılınmıştır. Hiçbir dünyevi-rutbe ve meslek farkı gözetilmeksizin, daha doğrusu, hiçbir imtiyaz tanımaksızın, Ramazan ayına ulaşan bülûğa ermiş, akli yerinde, sıhhatli ve mukim olan her müslümanın bu ayda, İslâm'ın tarif ettiği şekilde, oruç tutması mecbûridir. Aksi takdirde emre muhalefet daima cezayı müstelzimdir. Bu ceza eğer bu dünyada verilememişse Âhiret'e kalıyor demektir. Tabii meşru' mâzereti olanların nasıl davranacakları ilmühal kitaplarımızda geniş bir şekilde açıklanmıştır. Tafsilât için mezkûr kitaplara müracaat edilmesi uygun olur.

ORUCU NASIL TUTACAĞIZ?

Mutlak olarak oruç, yalnız bize değil, bizden önceki İslâm (Hak peygamberin) ümmetlerine de farz kılınmıştır. ORUÇ; ibadet niyetiyle, tan yerinin ağarmağa başladığı andan itibaren Akşam namazına (vaktine) kadar nefsi; yemekten, içmekten, cinsî münâsebetten ve orucu bozan şeylerden men etmektir. Ancak orucun kemâle ulaşabilmesi ve bizi de kemâle ulaştırabilmesi için bütün âzâlarımıza da oruç tutturmamız İcâbeder. Yâni: Zihnimiz kötüyü düşünmeyecek, dilimiz kötüyü söylemeyecek kalbimiz kötüyü barındırmayacak, gözlerimiz harama bakmayacak, kulaklarımız haramı dinlemeyecek, ellerimiz harama yapışmaya-

cak, ayaklarımız harama yürümeyecektir. ORUÇ, ancak bu takdirde kemâle ulaşır ve bizi de kemâle ulaştırır. Yoksa kuru kuruya aç, susuz, cinsi temassız kalmakla, oruçtan gereken bedeni rûhî, ferdî-içtimai, dünyevî ve uhrevî faydalar sağlanamaz. Kısacası İslâmî orucun ince hususlara son derece dikkat göstermesi icabeder.

Görütüyor ki, İslâm ibadetleri insanı, dolayısıyla cemiyeti nasıl melekleştiriyor! İŞTE İSLÂM BUDUR!

ORUCUN FAYDALARI

Orucun gerçek hikmet ve faydalarını muhakkak ki, tam olarak, ancak ALLAH-Ü AZİMÜŞŞAN bilir. Bizler, bütün ibadetlerimizi önce, Allahın (C.C.) emri olduğu için yaparız. Sonra da görebildiğimiz kadar faydalarını izah etmeğe çalışırız. Zaten Allahü Azîmüştan'dan, iyilikten başka birşey sudür etmez ki. O, ne emrettiyse mutlaka insanlık için iyidir. Her yasağ ettiği de mutlaka insanlığın zararına (kötü) olan şeylerdir (1). Meselâ: İslâm; içki içmeyin, kumar oynamayın, hırsızlık yapmayın, zina ya yaklaşmayın, başkasının hukûkuna tecavüz etmeyin, ebebeynimize ve büyüklerinize saygılı, edepli, namuslu, vicdanlı ve merhametli, tatlı dilli, güler yüzlü. olun, demiş. KÖTÜ MÜ?.. Namaz kılın, oruç tutun, ibadet yapın, demiş. KÖTÜ MÜ?.. (Hâşâ). Çünkü: İbâdet, insanı, günden güne (mânen) Allah'a yaklaştırır. İbâdetsizlik ise insanı, günden güne YARATAN'ından uzaklaştırır. Hele şu İslâmın beş vakit namazı yok mu! Hergün günde beşer defa dünya menfaatlarına DUR! deyip, insanı ilâhî âleme daldıran ne eşsiz bir ilâhî emirdir! Namazsızlığın ise insanı, artık ne derekelere sürükleyebileceğini sizler düşünün.

Mevzuumuz olan oruca gelelim. Oruç da, meselâ: insanı, nefsin bütün arzularını yenebilme güç ve irade kuvvetine sahip kılar. Günlük itiyadların esaretinden kurtarır. İnsanı her türlü ferâgat ve fedâkârlığa alıştırmak. Açlık elemi duymak hususunda, zenginle fakiri birleştirir, zenginlere fakirleri düşündürür. Yâni «tok ne bilir açın hâminden» sözünün köküne DİNAMİT koyar. Gururu kırar, ve içtimai kaynaşmanın sarsılmaz esasını ortaya çıkarır. İçinde riya ve maddî menfaat olmadığı için insanı İHLAS'a alıştırmak. Günün birinde, yiyecekten, içecekten, mahrum (bilhassa harp ve hastalık, kitlek esnasında) kaldığı zaman, açlığa, susuzluğa, katlanma kudretini verir. Mideyi ve diğer organları yılda bir ay dinlendirerek insana sıhhat kazandırır, ve çalışan her şeyin zaman zaman istirahat ihtiyacının bulunduğu ve bunun da faydalı olacağına işaret eder. Maamafih, bu hususu müslüman doktorlarımıza bırakarak herhalde daha isâbetli hareket etmiş oluruz (2)

ORUCUN FARZ KILINIŞI

Orucun farz kılındığını ve toplu ahkâmını Cenab-ı Hak (Azze ve Celle) şu âyet-i kerimelelerinde bildiriyor:

«Ey iman edenler! Sizden evvelkilere oruç farz kılındığı gibi, günahlardan korununuz, diye, size de farz kılındı. Sayılı günlerde (Ramazan boyunca) oruç tutunuz. Sizden biriniz hasta veya seferde olursa, tutamadığı günler sayınca diğer günlerde oruç tutar. Oruca güç yetiremeyen (ihtiyar) lara da her gün için bir miskini (fakiri) doyuracak kadar fidye lâzımdır. (şayet buna da güç yetiremeyorsa, tabii Allah'tan afv diler. Başka elinden ne gelir ki...) Her kim hayrına fidyeyi artırırsa, bu teberrû onun için daha hayırlıdır. RAMAZAN ayı öyle mübarek bir aydır ki, insanlara hidâyet rehberi olan, ve hidâyet birhanlarını (delillerini) ihtiva eden ve hakkı bâttıdan ayıran KUR'AN (bu ayda) indirildi. Herhangi bir kimse mukim olarak Ramazan'a erişirse, o ayda oruç tutsun. Kim de hasta olur, yahut yolcu bulunursa, bu durumda başka günlerde, oruç tutamadığı günler saygısınca orucunu kaza etsin. Allah sizin için güçlük değil kolaylık istiyor. Ta ki oruç günlerinin sayısını tamamlayasınız; sizi hidâyete erdirdiği için Allah'ı ta'zim ve O'na şükredesiniz. Kul-larım şana (Habibim) benden sual ederlerse, ben onlara pek (şah damarlarından da) yakınım. (İhlâsla) dua edenin duasını kabul ederim. Binâenaleyh onlar da benim dâvetime icabetetsinler ve bana hakkıyla iman etsinler ki, doğru yolda yürümüş olalar, ORUC TUTULAN günlerin gecelerinde kadınlara yaklaşmanız size helâl kılındı. Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için birer libas gibisiniz. Allah sizin nefsinize hıyanet edeceğinizi bildi de tevbelerinizi kabul ve sizleri affetti. Artık şimdi onlara yaklaşın, ve Allahın sizin için yazmış olduğu şeyleri isteyin. Gece tan yerinin beyazı siyahundan ayrılıncaya kadar yeyiniz, içiniz; sonra da geceye (akşama) kadar orucunuzu tamamlayınız. Siz mescitlerde i'tikâf hâlinde iken kadınlara yaklaşmayınız. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın o sınırlara yaklaşmayın. İŞTE Allah, âyetlerini böylece insanlara açıklar. Ta ki mâsiyetten korunsunlar.» (Bakare Süresi, âyet: 183-187)

Şurasını tekrar edelim ki, «Allah, hiçbir zaman insana güç yetirmeyeceğini yüklemez. Herkesin kazandığı her iyilik kendi lehine (aydasına), yaptığı her kötülük kendi aleyhine (zararına) dır. (el-Bakare, âyet: 286).

ORUCUN VE RAMAZAN-I ŞERİF'İN FAZİLETİ

SELMAN-I FÂRİSÎ (Radiyallahü anh) Efendimizden rivâyet olunduğuna göre, Şâban ayının son günü, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz, müminlere hitâben şöyle buyurmuşlardır:

(1) Zümer Suresi, âyet: 7; es - Sebe: 28; el - Enbiya: 107; el - A'raf: 172 - 173; en - Nahl: 90. Buhari, Müslim, Riyazüs - Salihin Terc. c. I, Hadis No: II ve daha pek çok âyeti kerime ve hadisi şerifler.

(2) Orucun ve Ramazan-ı Şerif'in hikmet ve maddî - manevî, ferdî - ictimai çeşitli faydaları hakkında daha geniş mâlûmat için, Mektûbat (Bediuzzaman) ın ramazan bahsinat ve mecmuamızın 5 ile 16. sayıların bilhassa okunmasını tavsiye ediyorum.

«Ey müslümanlar! Üzerinize öyle büyük bir ay (Ramazan) gölge vermek üzeredir ki, bu aydaki bir gece (Kadir gecesi) bin aydan (83 sene 4 aydan) daha hayırlıdır. Allahü Teâlâ bu ayda hergün oruç tutmanızı emretti. Bu ayda geceleri terâvih namazı kılma da sünnettir. Bu ayda (Ramazan'da), Allah için ufak bir iyilik yapmak, başka aylarda farz yapmış gibidir. Bu ayda bir farz yapmak, başka ayda yetmiş farz yapmak gibidir. (o gece sevabı boldur.) Bu ay sabır ayıdır. Sabredenin gideceği yer ise Cennet'tir. Bu ayda müminlerin rızku artar. Bir kimse bu ayda bir oruçluya iftar verse, günahları afv olur. Hak Teâlâ onu Cehennem ateşinden âzâd eder. O oruçlunun sevabı kadar ona sevap verebilir. «Ashabı kiram!» Ya Resûlellah! Her birimiz bir oruçluya iftar ettirecek, onu doyuracak kadar zengin değiliz, dediler. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) buyurdular ki: «Bir hurma ile iftar ettirene de, bir yudum su, bir içim süt ikram edene de bu sevap verilecektir. Bu ay öyle bir aydır ki, ilk günleri rahmet, ortası afv-ü mağfiret, sonu da Cehennemden âzâd olmaktır. Bu ayda işcinin, memurun, askerinin ve talebenin vazifesini hafifleten patronları, amirleri, kumandanları ve müdürleri Allahü Teala afvedip cehennem ateşinden kurtarır. Bu ayda dört şeyi çok yapınız. Bunun ikisini Allahü Teala çok sever. Bunlar kelimesi şehâdet söylemek ve istiğfar etmektir. Diğer iki şeyi de zaten yapmamız lâzımdır. Bunlar da, Allahü Teâlâ'dan Cennet'i istemek ve Cehennem ateşinden O'na sığınmaktır. Bu ayda bir oruçluya su veren (alâka gösteren) bir kimse, Kıyamet günü susuz (yardımsız) kalmayacaktır.» (3)

Sahihî Buhârî'deki bir hadisi şerifte buyuruluyor ki: «Bir kimse, Ramazan ayında oruç tutmayı farz bilir ve sevabını da ancak Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa, geçmiş günahları afv olur.»

Hafız (hadis âlimi) Abdül Azim Münzîri, et-Terğib vet-Terhîp, kitabında ve Hafız Ahmed Beynâkî Müsnedinde, Cabir ibni Abdullah'ın rivâyet ettiği bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

«Allahü Teâlâ, benim ümmetime Ramazanı şerifte beş şey ihسان eder ki, bunları hiçbir Peygambere vermemiştir:

1 — Ramazan'ın birinci gecesi, Allahü Teala müminlere rahmet eder. Rahmetle baktığı kuluna hiç azap etmez.

2 — İftar zamanındaki oruçlunun ağız kokusu, Allahü tealaya her kokudan daha güzel gelir.

3 — Melekler, Ramazanın her gece ve gündüzünde, oruç tutanların afv olması için dua eder.

4 — Allahü Teala oruç tutanlara, Âhirette vermek için, Ramazanı şerifte, Cennet'te yer tayin eder.

5 — Ramazanı şerifin son günü, oruç tutan müminlerin hepsini afveder.» (4)

«İnsanlar (müminler), Ramazan ayının kudsiyetini, nasıl mübarek bir ay olduğunu hakkıyla idrak edebilselerdi, bütün senenin Ramazan olmasını temenni ederlerdi.» (5)

«Ramazanda her gece sabaha kadar bir melekle şöyle nida eder: «Ey hayır işleyen tamamla, sevin. Ey şer işleyen vazgeç ve basiretli ol. İstiğfar eden

var mı? Mağfiret olunacak. Tевbe eden var mı? Kabûl edilecek. Dûâ eden var mı? İcabet edilecek. Bir dileği olan var mı? verilecek.» (Hadisi şerif meâli)

«(Oruç sayesinde) Ramazanı şerifte cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır, şeytanlar da kösteklenir.» (6)

«Oruçla Kur'an, Kıyamet günü kula şefaate edecektir.» «Oruç sabrın yarısıdır.» (7)

«Oruçlunun sükûtu tesbih, uykusu ibadet, duası makbûl, amellerinin sevabı katmerlidir.» (8)

«Mümin ölünce: namazları baş ucunda, sadakaları sağ yanında, orucu göğsünde bulunur.» (9)

«Biri öldüğü zaman melekler ne getirdi, derler; insanlar da ne bıraktı, derler.» (10)

«Oruca sarıl! Zira o benzeri olmayan mühim bir ibadettir.» (11)

«Aziz ve Celil olan Allah ü Teâlâ buyurdu ki: Ademogulunun her ameli kendisindedir. Yalnız oruç müstesna. O, benim içindir (kulum, sırf benim rızam için orucun meşakkatlerine katlamıyor). Onun mükâfatını ben vereceğim. Oruç ateşe karşı siperdir. Sizden biriniz oruçlu bulunduğu günde fena lakırdı söylemesin; kavga etmesin (bu hususlara hergünkünden daha fazla dikkat etsin) Şayet biri ona söver veya çatarsa «Ben oruçluym» desin (ona uymasın.) Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak oruçlunun ağız kokusu, Allah nezdinde misk kokusundan daha hoştur. Oruçlu için ferahlanacağı iki vakit vardır: Biri iftar ettiği diğeri de Allah'a kavuştuğu andır.» (12)

«Cennet'te Reyyan denilen bir kapı vardır ki, kıyamet gününde oradan ancak oruçlular girer. Onlardan başkası girmez. Oruçlular nerede? diye nida edilir. Onlar da kalkıp o kapıdan girerler. O kapıdan onlardan başkası girmez. Oruçlular girdikten sonra kapı kapanır ve artık oradan hiç bir kimse girmez.» (13)

«(Arefe günü tutulan oruç) geçmiş bir senenin ve gelecek senenin günahlarına keffaret olur. (Tabii tekrar kirlenmemek şartıyla.)» (14)

«Oruç tutunuz, sıhhat bulursunuz.» (15)

(3) Ankara Radyosundan Dini ve Ahlakî musahabelerim, 1958, M.Runyun; Oruç ve Ramazan, Bugün gazetesi yayınları, 1966

(4) Oruç ve Ramazan, Bugün Yayınları, 1966, İstanbul

(5) A.R.D. ve Ahlakî Musahabelerim, 158, Mustafa Runyun

(6) Buhari, Müslim, RZS. Terc. Hadis No: 1225

(7) el - Camtussagî Müminlere Hutbeler (A.Ş. Güzelyazıcı)

(8) Râmuz, aynı eser,

(9) Râmuz, aynı eser

(10) el - Camiussagîr, aynı eser

(11) en - Nesâi, et - Tâc, aynı eser

(12) Buhâr', Müslim, RZS. Terc.c 2, hadis Noo

1220

(13) Buhârî, Müslim, aynı eser, hadis No: 1222

(14) Müslim, aynı eser, hadis No: 1255

(15) el - Câmîussagîr, c. 2, s. 39

«Hergeyin bir zekâtı vardır. Cesedin zekâtı da oruçtur. Oruç sabrın yazısıdır.» (16)

«Sahur yapınız. Sahurda (maddî ve mânevî) bereket vardır.» (Müslim)

«Sizden biriniz iftar edeceği zaman orucunu hurma ile açsın, çünkü o, berekettir. Eğer hurma bulamazsa su ile iftar etsin, zira o temizdir.» (Ebu Dâvud, Müminlere Hutbeler, A. Ş. G.)

«Oruçlu bir kimseye yalan ve yalanla iş yapmayı terketmedikçe, o kimsenin aç ve susuz kalmasına Allahın bir ihtiyacı yoktur. (Yani orucun bir gayesi de bizi meleklerleştirmektir. Bunun için de bütün uzuvlarımızın oruç tutturulması zarûridir.)» (Buhârî)

Burada mühim bir ricam olacak: Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimizin, dînî ve sevap kılıfına bürüyerek müminlere bildirdiği bu hakikatlara, aynı zamanda birer ilim gözüyle de bakılıp üzerlerinde derin derin düşünülmesi ve araştırmalar yapılmalıdır. Yani her ilim adamı bunları kendi yönünden de incelemelidir. O zaman İslâmî emirleri yüceliği, cihaşümüllüğü ve bize olan faydaları daha berrak bir şekilde görülecektir. Özellikle psikolog, sosyolog, tabib ve ilâhiyatçılar bu irşadlar üzerinde daha fazla durmalıdırlar.

KADİR GECESİ

İçerisinde kadir gecesi bulunmayan bin aydan daha hayırlı olduğu bildirilen Kadir gecesi hakkında Cenab-ı Hak (Azze ve Celle) şöyle buyurur .

«Gerçek, biz onu (Kur'an-ı) kadir gecesinde indirdik. (17). Kadir gecesinin (o büyük fazl-u şerefini) sana bildiren nedir? Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. O gecede melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle, herbir iş için yeryüzüne iner de inerler. O gece tan yeri ağarınca kadar bir selâmdır (o vakte kadar melekler uğradıkları her mümine selam verirler)» (Kadir Sûresi)

Demekki Kadir gecesine bu kıymeti kazandıran ilâhî hidâyet rehberi Kur'an-ı Azîmüşşan'ın o gecede nazil olmasıdır.

Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz buyuruyorlar ki: «Bir kimse kadir gecesini imanlı bir gönülle ve sevabını mutlaka Allahtan bekleyerek (ibadetle) ihya ederse geçmiş günahları afv-ü mağfiret olunur.» (Buhârî)

«Kadir gecesini Ramazanın son yedisinde arayın.» (Müslim) (18)

Hazreti Aişe (Radıyallahü anha) validemiz anlatıyorlar: «Ya Resûlellâh, kadir gecesini bilirsem, onda ne dua edeyim?, dedim. Buyurdular ki: Allahın, şüphesiz ki sen çok affedicisin, affi seversin, beni de affet.» (Tirmizî, Çantay Tefsiri)

Görülüyor ki, İslâm; insanı kurtarmak, Yaratanına bağlamak, meleklerleştirmek ve iki cihan saadetine kavuşturmak istiyor. Zaten bütün dünyanın FİTRÎ olarak aradığı da bu değil midir?

Ramazan ayına ramazan denişinin bir sebebi de, bu ayın afv-ü mağfiret ve kulların günahlarını yakma ayı olmasıdır. Çünkü ramazan, yanma ve yakma demektir. Çünkü en çetin ibadet (oruç), bu ayda ifa edildiğinden mümin yanar; ramazan da onun günahlarını mağfiretiyle yakar. Rabbimiz, bizleri de bu ay-

daki ilâhî mağfiretle günahları yanan kullarından eylesin. (Amin).

HÜLASA

Hülâsa etmek istersek: bu mübarek aylar ve günler, kulların her türlü girdaptan, bataklık-tan kurtulup İMAN da neşvü nemâ bulmaları için Allah-ü Azîmüşşan'ın bahşişleri ve kaçırılmaz ih-sanlarıdır. Tabir caizse, insanları gaflet uykusundan uyarıp selâmete çıkararak birer korna, trafik işaret ve cihazlarıdır. İnsanoğlunu günah ve yeis çukurundan kurtarmak için zaman zaman ümit ve rahmet kapılarının genişçe açılması icabeder. İşte Hak Peygamberlerin gönderilişi; bazı zaman ve mekân-ların mukaddes ve mübarek kılışının esas sebebi (Allah daha iyisini bilir) bu hikmete mebnidir.

Zaten Cenab-ı Hak (Azze ve Celle), kullarının küfre düşmelerine asla razı değildir. Fakat insanoğ-lu kendi kendine zülmetmektedir. (19)

Merhum bir âlimimiz bu mevzuyu ne güzel hü-lâsa ederler:

«Ramazan Şerif âdeta bir Âhret ticareti için, gayet kârlı bir meşher, bir pazardır. Ve uhrevî hâ-silat için, gayet münbit bir zemindir. Ve neşvü-ne-mâ-i a'mâl (amellerin yeşermesi) için bahardaki mâ-i Nisandır (Nisan yağmurudur). Saltanat-ı Ru-bubiyet-i İlahiyyeye karşı Ubûdiyeti beşeriyenin resmî geçit yapmasına en parlak, kudsi bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek içmek gi-bi nefsin gafletle hayvanî hâcâtına (ihtiyaçlarına) ve mâlâyânî ve hevaperestâne müstehiyata girmeme için oruçla mükellef olmuş. Güya muvakkaten haynaviyetten çıkıp melekîyet vaziyetine veya-tut Âhret ticaretine girdiği için, dünyevî hâcâtını muvakkaten bırakmakla uhrevî bir adet ve teces-süden tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek; savmı (oruç) ile, Samâdiyete bir nevî âyinedarlık etmektedir. Evet, Ramazan-ı Şerif, bu fânî dünyada, fânî ömür içinde ve kısa bir hatta bâki bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazannum eder, kazandı-rır.» (Mektûbat)

Diyebiliriz ki; maddî ve mânevî, cismanî ve rû-hânî, ferdi ve içtimâî her türlü ızdırabın ve hastalığın tek sebebi: NEFİS ve OBURLUKtur. Veya insanoğlunun, insanîyetten hayvanîyete düşmüş olu-şudur. İŞTE İslâm'ın orucu; insana, bu girdaptan kurtuluş yolunu öğretmekte, ve ilâhî bir ilâç vaz-i-fesi görerek insanı ve dolayısıyla cemiyetleri mele-kiyete ulaştırmaktadır.

(16) Hutbe (S. Ateş), s. 60

(17) Topyekûn Levh-ı Mahfuz'dan dünya göğüne, kâtip meleklerle o gece indirilmiştir. Sonra Cebrail aleyhisselam da 23 sene-de onu tedricen Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem vahyetmiştir. (Bezvavi, Medârik), (H.B. Çantay'dan)

(18) Kadir gecesinin Ramazanda olduğu muhak-kak, fakat hangi gecesi olduğu kat'i belirtilmemiştir. Şüphesiz bunda da bir çok hikmetler vardır. Ekseri ulema Ramazanın 27. gecesine karar vermişlerdir. Taf-silat için tefsirlere, özellikle Çantay tefsirine bak.

(19) ez - Zümer: 7; Yunus: 44